

ఓంశ్రీ పరమాత్మనేనమః

అథ అష్టాదశోఽధ్యాయః

మోక్షసన్న్యాసయోగః

అర్జున ఉవాచ-

సన్న్యాసస్య మహాబాహో తత్త్వమిచ్ఛామి వేదితుమ్ |

త్యాగస్య చ హృషీకేశ పృథక్కేశినిషూదన ||1||

శ్రీ భగవానువాచ-

కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సన్న్యాసం కవయో విదుః |

సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహుస్త్యాగం విచక్షణాః ||2||

త్యాజ్యం దోషవదిత్యేకే కర్మ ప్రాహుర్మనీషిణః |

యజ్ఞదానతపఃకర్మ న త్యాజ్యమితి చాపరే ||3||

నిశ్చయం శృణు మే తత్ర త్యాగే భరతసత్తమ |

త్యాగో హి పురుషవ్యాఘ్ర త్రివిధః సమృద్ధీర్తితః ||4||

యజ్ఞదానతపఃకర్మ న త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్ |

యజ్ఞో దానం తప్తశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్ ||5||

ఏతాన్యపి తు కర్మాణి సజ్గం త్యక్త్వా ఫలాని చ |

కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మతముత్తమమ్ ||6||

నియతస్య తు సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే|

మోహోత్తస్య పరిత్యాగః తామసః పరికీర్తితః||7||

దుఃఖమిత్యేవ యత్కర్మ కాయక్లేశభయాత్త్యజేత్|

స కృత్వా రాజసం త్యాగం వైవ త్యాగఫలం లభేత్||8||

కార్యమిత్యేవ యత్కర్మ నియతం క్రియతేఽర్జున|

సంజం త్యక్త్వా ఫలం చైవ స త్యాగః సాత్త్వికో మతః||9||

న ద్వేష్ట్యకుశలం కర్మ కుశలే నానుషజ్జతే|

త్యాగీ సత్త్వసమావిష్టః మేధావీ ఛిన్నసంశయః||10||

న హి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాణ్యశేషతః|

యస్తు కర్మఫలత్యాగీ స త్యాగీత్యభిధీయతే||11||

అనిష్టమిష్టం మిశ్రం చ త్రివిధం కర్మణః ఫలమ్|

భవత్యత్యాగినాం ప్రేత్య న తు సన్న్యాసినాం క్వచిత్||12||

పశ్చాత్తాని మహాబాహో కారణాని నిబోధ మే|

సాక్ష్యే కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్మణామ్||13||

అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణం చ పృథగ్విధమ్|

వివిధాశ్చ పృథక్పిష్టాః దైవం చైవాత్ర పఞ్చమమ్||14||

శరీరవాఙ్మనోభిర్యత్ కర్మ ప్రారభతే నరః|

న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పశ్యైతే తస్య హేతవః||15||

తత్రైవం సతి కర్తారమ్ ఆత్మానం కేవలం తు యః|

పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వాత్ న స పశ్యతి దుర్ముతిః||16||

యస్య నాహక్కుతో భావః బుద్ధిర్యస్య న లిప్యతే|

హత్వాఽపి స ఇమాల్లోకాన్ న హన్తి న నిబధ్యతే||17||

జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా త్రివిధా కర్మచోదనా|

కరణం కర్మ కర్తేతి త్రివిధః కర్మసంగ్రహః||18||

జ్ఞానం కర్మ చ కర్తా చ త్రిధైవ గుణభేదతః|

ప్రోచ్యతే గుణసంఖ్యానే యథావచ్ఛృణు తాన్యపి||19||

సర్వభూతేషు యేనైకం భావమవ్యయమీక్షతే|

అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్ఞానం విద్ధి సాత్త్వికమ్||20||

పృథక్త్వేన తు యజ్ఞానం నానాభావాన్పృథగీధాన్|

వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్ఞానం విద్ధి రాజసమ్||21||

యత్తు కృతస్సవదేకస్మిన్ కార్యే సక్తమహృతుకమ్|

అతత్త్వార్థవదల్పం చ తత్తామసముదాహృతమ్||22||

నియతం సజ్జరహితమ్ అరాగద్వేషతః కృతమ్ |
అఫలప్రేప్సూనా కర్మ యత్తత్సాత్త్వికముచ్యతే ||23||

యత్తు కామేప్సూనా కర్మ సాహజ్కారేణ వా పునః |
క్రియతే బహులాయాసం తద్రాజసముదాహృతమ్ ||24||

అనుబంధం క్షయం హింసామ్ అనపేక్ష్య చ పౌరుషమ్ |
మోహాదారభ్యతే కర్మ యత్తత్తామసముచ్యతే ||25||

ముక్తసంక్లోఽనహంవాదీ ధృత్యుత్సాహసమన్వితః |
సిద్ధ్యసిద్ధోర్నిర్వికారః కర్తా సాత్త్విక ఉచ్యతే ||26||

రాగీకర్మఫలప్రేప్సూః లుబ్ధో హింసాత్మకోఽశుచిః |
హర్షశోకాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః ||27||

అయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధః శరో నైష్కృతికోఽలసః |
విషాదీ దీర్ఘసూత్రీ చ కర్తా తామస ఉచ్యతే ||28||

బుద్ధేర్భేదం ధృతేశ్చైవ గుణతస్త్రివిధం శృణు |
ప్రోచ్యమానమశేషేణ పృథక్త్వేన ధనజ్ఞాయ ||29||

ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కార్యకార్యే భయాభయే |
బంధం మోక్షం చ యావేత్తి బుద్ధిః సా పార్థ సాత్త్వికీ ||30||

యయా ధర్మమధర్మం చ కార్యం చాకార్యమేవ చ|

అయథావత్ప్రజానాతి బుద్ధిః సా పార్థ రాజసీ||31||

అధర్మం ధర్మమితి యా మన్యతే తమసాఽఽవృతా|

సర్వార్థాన్విపరీతాంశ్చ బుద్ధిః సా పార్థ తామసీ||32||

ధృత్యా యయా ధారయతే మనః ప్రాణేన్ద్రియక్రియాః|

యోగేనావ్యభిచారిణ్యా ధృతిః సా పార్థ సాత్త్వికీ||33||

యయా తు ధర్మకామార్థాన్ ధృత్యా ధారయతేఽర్జున|

ప్రసజ్జేన ఫలాకాక్షీ ధృతిః సా పార్థ రాజసీ||34||

యయా స్వప్నం భయం శోకం విషాదం మదమేవ చ|

న విముఞ్చతి దుర్మేధాః ధృతిః సా తామసీ మతా||35||

సుఖం త్విదానీం త్రివిధం శృణు మే భరతర్షభ|

అభ్యాసాద్రమతే యత్ర దుఃఖాంతం చ నిగచ్ఛతి||36||

యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమమ్|

తత్సుఖం సాత్త్వికం ప్రోక్తమ్ ఆత్మబుద్ధిప్రసాదజమ్||37||

విషయేన్ద్రియసంయోగాత్ యత్తదగ్రేఽమృతోపమమ్|

పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజసం స్మృతమ్||38||

యదగ్రే చానుబద్ధే చ సుఖం మోహనమాత్మనః|
నిద్రాలస్యప్రమాదోత్థం తత్తామసముదాహృతమ్||39||

నతదస్తి పృథివ్యాం వా దివి దేవేషు వా పునః|
సత్త్వం ప్రకృతిజైర్ముక్తం యదేభిః స్యాత్ప్రతిభిర్గుణైః||40||

బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాం చ పరస్తప|
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభవైర్గుణైః||41||

శమో దమస్తపః శౌచం జ్ఞాన్తిరార్జవమేవ చ|
జ్ఞానం విజ్ఞానమాస్తిక్యం బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్||42||

శౌర్యంతేజో ధృతిర్దాక్ష్యం యుద్ధే చాప్యపలాయనమ్|
దానమీశ్వరభావశ్చ జాత్రం కర్మ స్వభావజమ్||43||

కృషిగౌరవ్యవాణిజ్యం వైశ్యకర్మ స్వభావజమ్|
పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజమ్||44||

స్వేస్వేకర్మణ్యభిరతః సంసిద్ధిం లభతే నరః|
స్వకర్మనిరతః సిద్ధిం యథా విన్దతి తచ్ఛృణు||45||

యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వమిదం తతమ్|
స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విన్దతి మానవః||46||

శ్రేయాన్స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ |
స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్ ||47||

సహజంకర్మకౌన్తేయ సదోషమపి న త్యజేత్ |
సర్వారమ్భాహి దోషేణ ధూమేనాగ్నిరివావృతాః ||48||

అసక్తబుద్ధిః సర్వత్ర జితాత్మా విగతస్పృహః |
వైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్నాశేనాధిగచ్ఛతి ||49||

సిద్ధిం ప్రాప్తో యథా బ్రహ్మ తథాఽఽప్నోతి నిబోధమే |
సమాశేనైవ కౌన్తేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్య యా పరా ||50||

బుద్ధ్యావిశుద్ధయాయుక్తః ధృత్యాఽఽత్మానం నియమ్య చ |
శబ్దాదీన్విషయాన్త్యక్త్వా రాగద్వేషౌ వ్యధస్య చ ||51||

వివిక్తనేపీ లఘ్వాశీ యతవాక్కాయమానసః |
ధ్యానయోగపరోనిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః ||52||

అహంకారం బలం దర్పం కామంక్రోధంపరిగ్రహమ్ |
విముచ్య నిర్మమః శాన్తః బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ||53||

బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి |
సమః సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్ ||54||

భక్త్యా మామభిజానాతి యావాన్యశ్చాస్మి తత్త్వతః|
తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరమ్||55||

సర్వకర్మాణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః|
మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్||56||

చేతసా సర్వకర్మాణి మయిసన్నస్య మత్పరః|
బుద్ధియోగముపాశ్రిత్య మచ్ఛిత్తః సతతం భవ||57||

మచ్ఛిత్తః సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి|
అథ చేత్త్వమహజ్కారాత్ న శ్రోష్యసి వినశ్యసి||58||

యదహజ్కారమాశ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే|
మిథ్యైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్తాం నియోక్యతి||59||

స్వభావజేన కౌన్తేయ నిబద్ధః సేవన కర్మణా|
కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహాత్ కరిష్యస్యవశోఽపి తత్||60||

ఈశ్వరః సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి|
భ్రామయన్సర్వభూతాని యన్త్రారూఢాని మాయయా||61||

తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత|
తత్ప్రసాదాత్పరాం శాంతిం స్థానంప్రాప్స్యసి శాశ్వతమ్||62||

ఇతి తే జ్ఞానమాఖ్యాతం గుహ్యోద్గుహ్యతరం మయా |
విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు ||63||

సర్వగుహ్యతమం భూయః శృణు మే పరమం వచః |
ఇష్టోఽసి మే దృఢమితి తతో వక్ష్యామి తే హితమ్ ||64||

మన్మనాభవ మద్భక్తః మద్యాజీమాం నమస్కరు |
మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే ||65||

సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ |
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యః మోక్షయిష్యామి మా శుచః ||66||

ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన |
న చాశుశ్రూషవే వాచ్యం న చ మాంయోఽభ్యసూయతి ||67||

య ఇమం పరమం గుహ్యం మద్భక్తేష్యభిధాన్యతి |
భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేవైష్యత్యసంశయః ||68||

న చ తస్మాన్మనుష్యేషు కశ్చిన్నే ప్రియకృత్తమః |
భవితా న చ మే తస్మాత్ అన్యః ప్రియతరో భువి ||69||

అధ్యేష్యతే చ య ఇమం ధర్మ్యం సంవాదమావయోః |
జ్ఞానయజ్ఞేన తేనాహమ్ ఇష్టః స్యామితి మే మతిః ||70||

శ్రద్ధావాననసూయశ్చ శృణుయాదపి యో నరః|
సోఽపి ముక్తః శుభాత్లోకాన్ ప్రాప్నుయాత్పుణ్యకర్మణామ్ ||71||

కచ్చిదేతచ్ఛుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా|
కచ్చిదజ్ఞానసమ్మోహః ప్రనష్టస్తే ధనజ్ఞాయ ||72||

అర్జున ఉవాచ-

నష్టో మోహః స్మృతిర్లభా త్వత్ప్రసాదాన్మయాఽచ్యుత|
స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరేష్యే వచనం తవ ||73||

సజ్జాయ ఉవాచ-

ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్య చ మహాత్మనః|
సంవాదమిమమశ్రౌషమ్ అద్భుతం రోమహర్షణమ్ ||74||

వ్యాసప్రసాదాచ్ఛుతవాన్ ఇమం గుహ్యతమం పరమ్|
యోగం యోగేశ్వరాత్కృష్ణాత్ సాక్షాత్కథయతఃస్వయమ్ ||75||

రాజన్సంస్మృత్య సంస్మృత్య సంవాదమిమమద్భుతమ్|
కేశవార్జునయోః పుణ్యం హృష్యామి చ ముహుర్ముహుః ||76||

తచ్ఛ సంస్మృత్య సంస్మృత్య రూపమత్యద్భుతం హరేః|
విస్మయో మే మహాన్రాజన్ హృష్యామి చ పునః పునః ||77||

యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణః యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః|
తత్ర శ్రీర్విజయో భూతిః ధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ ||78||

॥ఓంతత్సదితి శ్రీమన్మహాభారతే శతసాహస్రికాయాం

సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీమద్భీష్మపర్వణి

శ్రీమద్భగవద్గీతాను ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే మోక్షసన్న్యాసయోగో నామ

అష్టాదశోధ్యాయః ॥

